Internationaal Katholiek Tijdschrift Communio, 51(2026), 2-13

Lode Aerts

Geloven zonder horen?
Een pleidooi voor Bijbelse homilieën

"We moeten het toegeven: de homilie kent niet altijd het verhoopte succes. Het gebeurt niet zelden dat ze het volk Gods in slaap wiegt of dat ze het volk doet bidden dat de predikant zou ophouden. Hoe kunnen wij – nu veel homilieën zo vervelend zijn – een theologie uitwerken van de sacramentaliteit van het Woord?"[1]

U las een bekentenis van kardinaal Timothy Radcliffe, de gewezen magister van de dominicanen. Hij gaat er terecht van uit dat een geslaagde homilie de mensen helpt om te bidden. Helaas, zo vervolgt hij met zijn Britse humor, wordt er vooral gebeden dat de preek snel ten eind zou komen. Dit is de probleemstelling van deze bijdrage. 'Een preek houden' is vaak synoniem voor moraliseren. Bij het woord 'preek' vermeldt het Van Dale-woordenboek: 'een (saaie) vermaning'. Preken betekent voor velen: iemand de les lezen of een vervelende toespraak debiteren. Niet echt aangenaam voor de luisteraar. Trouwens, ook voor de predikant is de homilie niet altijd een werk om naar uit te kijken. Want het is een grote opgave om namens God het geloof te verkondigen, in een tijd waarin voor velen niets ontbreekt, waar God ontbreekt[2].

Zo raken wij de doelstelling van deze bescheiden bijdrage. We willen zonder enige pretentie nagaan hoe de predikant het geloof kan voeden door Gods Woord ter sprake te brengen. Paulus, zelf een bekeerling, zei terecht: "Geloven is uit horen" (Rom.10,17). Hij voegde eraan toe: "En het horen is uit het Woord van Christus"[3]. Welnu, hoe kan de homilie in de lijn liggen van Jezus, bij wie de hoorders buiten zichzelf waren van zijn woord (vgl. Mc. 1,21)? Jezus sprak 'sacramenteel', om het

1 T. Radclifffe, Prédication: sortir de l'ennui!, in: Études 298/1 (januari 2003), 941.

2 Vgl. J. Loffeld, Als er niets ontbreekt waar God ontbreekt. Christendom en religieuze onverschilligheid, Antwerpen, 2026.

3 Zo luidt de vertaling van Pieter Oussoren in: De Naardense Bijbel. De volledige tekst van de Hebreeuwse Bijbel en het Nieuwe Testament, Middelburg, 2024. De overige Bijbelcitaten zijn ontleend aan de Willibrordvertaling.

in de vaktaal te zeggen. Dit betekent: het Schriftwoord dat Hij verkondigde, ging bij Hem in vervulling (vgl. Lc. 4,21).

1. De herontdekking van de woorddienst

Om de evangeliserende kracht van de homilie te hervinden, laten we ons best leiden door de fundamentele vernieuwing sinds Vaticanum II. Het is immers deze kerkvergadering die het Woord van God heeft weggehaald van 'onder de korenmaat' waaronder het eeuwen verborgen lag. Pas sinds de constitutie over de liturgie in 1963 onder de naam Sacrosanctum Concilium staan de Schriften weer 'op de standaard', zodat hun licht zichtbaar wordt gedurende de viering. Deze herwaardering van het Woord Gods betekende een grote omslag. Zoals vaker bij ingrijpende veranderingen, vergt zoiets veel tijd. We mogen ons niet laten ontmoedigen op de plaatsen waar er nog een hele weg te gaan is om het Concilie in de praktijk te brengen en er de vruchten van te plukken.

Sinds Vaticanum II wordt het sowieso duidelijk dat de verrezen Heer niet enkel aanwezig is in het gebroken Brood. Ongetwijfeld is Christus "op uitmuntende wijze" aanwezig in de gedaante van brood en wijn[4], maar deze aanwezigheid kunnen wij pas naar waarde schatten wanneer wij de levende Heer ontmoeten in de hele eucharistische samenkomst en dus ook in de dienst van het Woord. Een van de grote dankgebeden zegt het heel Bijbels: "Dichter dan wij durven dromen zijt Gij bij ons, wanneer uw Zoon ons samenbrengt rond deze tafel, waar wij uw liefde vieren met brood en beker. Zoals eens op de weg naar Emmaüs ontsluit Hij nu voor ons de Schrift en wij herkennen Hem bij het breken van het brood."[5]

Hoe zouden de leerlingen van Emmaüs de Heer in het gebroken brood hebben ontmoet, als Hij hen niet eerst had aangesproken in zijn woord? Als Hij hun ontgoocheling en verdriet niet beluisterd had? Als Hij hen niet de ogen had geopend voor zijn verborgen messiaanse aanwezigheid in de Schriften (vgl. Lc. 24,32)? Ambroos Verheul, één van de

4 Paus Paulus VI, Mysterium Fidei, nr. 39: 'a presence par excellence' (www.vatican.va/content/paul-vi/en/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_03091965_mysterium.html, geraadpleegd op 15 juni 2026).

5 Eucharistisch hooggebed XI. Eigen cursivering. [In het Nederlands Altaarmissaal is dit Euch. Gebed XII]

pioniers van de Liturgische Vernieuwing, spreekt zelfs van reële presentie in de Schriften. "In de Woorddienst hebben wij wel degelijk te maken met een werkelijke tegenwoordigheid van Christus zelf"[6].

Sinds ruim een halve eeuw delen we terug in de vroegchristelijke rijkdom van de eucharistie die zoveel meer biedt dan Christus' presentie in de consecratie en de communie, hoe onovertroffen die natuurlijk blijft. Zo staat het in de algemene inleiding op het Missaal: "De mis bestaat in zekere zin uit twee delen, namelijk de dienst van het woord en die van de eucharistie, die zo nauw met elkaar verbonden zijn, dat ze één daad van eredienst uitmaken. Want in de mis wordt de tafel bereid zowel van het woord Gods als van Christus' lichaam, waaraan de gelovigen worden onderricht en gevoed"[7].

In elke eucharistie voedt de Heer ons werkelijk met zijn Woord. Origenes (ca. 185-253) zegt het heel plastisch: "Iedere zondag laat de Heer zijn manna uit de hemel neerdalen"[8]. De kerkvaders zien de lezingen als basisvoedsel voor ons geloof. Immers: "Het Woord van God beluisteren is Christus nuttigen"[9]. De actualisatie van de Schriften op de tafel van het Woord is dus verwant met het wonder op de tafel van het Brood. Dit zegden de concilievaders: "De Kerk heeft de goddelijke Schriften steeds vereerd zoals ook het Lichaam des Heren zelf. Vooral in de heilige liturgie neemt zij het Brood des Levens van de tafel van het Woord Gods en van het Lichaam van Christus en reikt dit de gelovigen aan"[10].

In zekere zin kunnen wij spreken van een woordcommunie, naar analogie met de broodcommunie. De strenge waarschuwing van Origenes tegen de minste vorm van laksheid jegens Gods Woord geldt voor elke gelovige en zeker voor de predikant: "Wees aandachtig wanneer gij

6 A. Verheul, Het Woord Gods vieren. Liturgisch-pastorale beschouwingen (Cahier voor levensverdieping, 57), Averbode – Den Bosch, 1993, 74.

7 De eucharistie vieren. Algemene Instructie van het Romeins missaal, Brussel, 2008, nr. 28. Deze belangrijke tekst over de eucharistie is ook digitaal beschikbaar op www.rkdocumenten.nl/toondocument/1798-institutio-generalis-missalis-romani-nl/?systeemnum=1798-79, geraadpleegd op 16 juli 2026).

8 Origenes, Homilie op exodus, 7,5 (Sources Chrétiennes, 16), Paris, 1947, 175.

9 Augustinus, Preek 179,5, in: Idem, Geloof is het begin. Preken over teksten uit brieven van het Nieuwe Testament. Ingeleid, vertaald en van aantekeningen voorzien door J. Gehlen - Springorum, V. Hunink, H. Van Reisen en A. Six - Wienen, Eindhoven, 2013, 216.

10 Vaticanum II, Constitutie over de goddelijke openbaring. Dei Verbum, Antwerpen – Baarn, 2019, nr. 21.

de goddelijke woorden ontvangt en in uzelf bewaart. Gij weet hoeveel eerbied en zorg gij besteedt opdat bij het communiceren geen kruimel van het lichaam des Heren op de grond valt. Als het om zijn Lichaam gaat, zijt gij zo bezorgd – en terecht! Hoe zoudt gij willen dat de verwaarlozing van Gods Woord minder straf verdient dan die van zijn Lichaam?"[11]

Uiteindelijk gaat het in de woorddienst om de presentie van de verrezen Heer, die zijn gemeente zo nodig heeft. De concilietekst over de liturgie zegt het heel mooi: "Persoonlijk is Hij aanwezig in zijn woord, want Hijzelf spreekt, wanneer de heilige Schriften in de Kerk gelezen worden"[12].

2. Homilie als liturgie

Bij de voorbereiding van de constitutie over de liturgie ging het Tweede Vaticaans Concilie nog een stap verder. In het eerste tekstontwerp situeerde men de presentie van Christus niet enkel bij de lezing van de Schriften, maar ook bij de verklaring ervan in de homilie. De ontwerptekst luidde dan zo: "Persoonlijk is Hij aanwezig in zijn woord, want Hijzelf spreekt, wanneer de heilige Schriften in de Kerk gelezen en verklaard worden (leguntur et explicantur)"[13].

Christus spreekt dus niet enkel bij het lezen, maar ook bij het verklaren van de Schrift. Ogenschijnlijk een kleine toevoeging over de homiletische 'explicatio', maar helemaal geen detail. Waarom? Omdat de voorbereidende commissie uitdrukkelijk wou wijzen op Christus' actieve aanwezigheid tijdens de homilie. Op zich klonk dat prachtig. Echter, voor sommige concilievaders riskeerde men nu een nieuw misverstand, alsof elke uitspraak van de predikant het gezag van Jezus zou moeten krijgen. Daarom werd de toevoeging als zodanig niet behouden.

Toch werd het sacramentele perspectief niet verlaten. In de preek gaat het immers noch om persoonlijke mijmeringen van de predikant, noch om historisch-kritische verklaringen van de Schrift, noch om stukjes catechese of moraliserende raadgevingen. Precies daar komt de verve-

11 Origenes, Homilie op Exodus, 13,3, 263.

12 Vaticanum II, Constitutie over de heilige liturgie. Sacrosanctum Concilium, nr. 7.

13 Schema Constitutionis de sacra Liturgia, 3, in: Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II, I,1, Roma, 1970, 265.

ling vandaan! Het gaat in de homilie om ons geloof dat gewekt wordt door het levend woord van de Heer. De Heer werkt in de homilie, zoals Hij ook werkt in de rest van de liturgie. Dat heeft de concilietekst uitdrukkelijk beklemtoond door de homilie te herwaarderen "als een onderdeel van de liturgie zelf", die "de hoogste aanbeveling verdient"[14].

Wat in de hele liturgie gebeurt, gebeurt met andere woorden niet minder in de homilie. Liturgie veronderstelt woordelijk dat God bij zijn volk (laos) iets bewerkt (ergon). Denk bij de term liturgie aan metallurgie. Het ene woord duidt op metaalbewerking, het andere op volksbewerking. Welnu, dat 'werk van God aan zijn volk' voltrekt zich ook in de homilie. Zij is geen onderbreking van de liturgie, zoals het vroeger werd ervaren, toen de priester de kazuifel aflegde en het koor verliet om op de preekstoel in de volkstaal een sermoen te geven. Neen, wat de predikant – uitgerekend aan de ambo – tijdens de homilie verricht, is liturgie van het zuiverste gehalte en hoort naadloos bij de viering. Aartsbisschop Dominique Lebrun, die jaren actief was in het Parijse Institut Supérieur de Liturgie, onderstreept terecht, "dat de homileet gedurende de homilie nooit mag vergeten dat hij aan het vieren is"[15].

De kern van de viering is dat de verrezen Heer ons komt ontmoeten. Hij verlangt om onder ons te zijn en ons leven te delen. Lang voordat wij naar Hem verlangen, kijkt Hij – net als bij het Laatste Avondmaal – met groot verlangen uit om bij ons te zijn. Dit verlangen vormde de rode draad van een van de laatste basisteksten van paus Franciscus onder de titel: 'Desiderio desideravi',[16] een tekst over de liturgische vorming. Welnu, net als de hele liturgie gaat de homilie uit van Christus' vurig verlangen naar ons. Hij wil naar ons toekomen om ons los te maken van alles wat ons beangstigt en kleineert. Hij wil zijn verbond met ons vernieuwen. Hij wil ons voeren naar het heil, naar echte humaniteit zodat we 'wandelen met God' (Gen. 6,9) en leven in nauwe relatie met Hem. Dat alles natuurlijk niet alleen voor onszelf, maar als een teken voor de wereld.

14 Vaticanum II, Constitutie over de heilige liturgie. Sacrosanctum Concilium, nr. 52.

15 D. Lebrun, L'homélie, redevenue acte liturgique?, in: La Maison-Dieu 177 (1989) 121-147.

16 Paus Franciscus, Desiderio desideravi. Over de liturgische vorming van het volk van God (Wereldkerkdocumenten, 46), Brussel, 2023, 2.

Over die ontmoeting van God en mens moet het gaan in elke homilie. De predikant brengt dan het hart van de Schrift in relatie met "vreugde en hoop, verdriet en angst van de mensen van nu, vooral van de armen en van hen die – hoe ook – te lijden hebben"[17]. Men kan daarom stellen: "De homilie wordt niet eenvoudigweg beluisterd. Zij wordt gevierd en het mysterie van de eucharistie engageert zich daar werkelijk in"[18]. Ja, homilie is een eminente vorm van liturgie. Ze bezit, zoals paus Franciscus schreef, een "quasi-sacramenteel karakter"[19]. Ze is het werk van Christus te midden van zijn leerlingen, zoals Hij het zelf verklaarde: "Wie naar jullie luistert, luistert naar Mij" (Lc. 10, 16). Voor Dietrich Bonhoeffer (1906-1945) was dit essentieel in zijn cursus homiletiek voor toekomstige dominees tijdens de christenvervolging door de nazi's: "Waar de leerling aan het woord komt, komt Christus aan het woord en is Hij werkelijk aanwezig"[20]. Of nog sterker: "Het woord van de prediking is Christus zelf, die als Woord door de gemeenschap schrijdt"[21].

De Heer wil de Schriften ontsluiten en het hart van zijn leerlingen laten branden, zoals eens op weg naar Emmaüs (vgl. Lc. 24,13-35). Meteen blijkt hoe de homilie haar plaats heeft als culminatiepunt van de woorddienst. De hele woorddienst, waarin God met zijn Woord de mens wil raken, vindt er zijn bekroning. Net voordat de Bijbel werd geopend, heeft de gemeente de verrezen Heer te hulp geroepen in het Kyrie. Hij alleen kan ons de Schriften ontsluiten. Zoals op de weg naar Emmaüs beluisteren we dan 'Mozes en de Profeten', dat betekent: de joodse Bijbel. Het zijn immers de wederwaardigheden van Gods volk die ons tot op vandaag oriënteren. We beamen de eerste lezing in het zingen van de psalm. Geen toeval, want de psalmen vatten heel het Oude Testament biddend samen. Na de tweede lezing staan wij recht om de Heer te ontmoeten in zijn evangelie. We prijzen God met een alleluia. Om te voorkomen dat de blijde boodschap tot beate wereldvlucht[22] zou

17 Vgl. Vaticanum II, Constitutie over de Kerk in de wereld van deze tijd. Gaudium et spes, Antwerpen – Baarn, 2019, nr. 1.

18 R. Chéno, L'homélie, action liturgique de la communauté eucharistique, in: La Maison-Dieu 227 (2001) 9.

19 Paus Franciscus, De vreugde van het Evangelie (Wereldkerkdoc., 34), Brussel, 2014, nr. 142.

20 D. Bonhoeffer, Illegale Theologenausbildung. Finkenwalde 1935-1937 (Gesammelte Werke, 14), Gütersloh, 1996, 509.

21 Op.cit., 503.

22 Dit is een vrij gekende, Zuid-Nederlandse, licht ironische uitdrukking voor een naïeve wereld-

leiden, neemt de diaken nu het woord. Hij moet er garant voor staan dat wij de Verrezene herkennen op de breuklijnen van het bestaan, in het gelaat van de minsten van Jezus' zusters en broeders, in de vreemdeling en de gehandicapte, in allen die lijden en verdriet hebben. Daar moet het Woord van de Heer worden herkend en daarop volgt een blije groet als de gemeenschap zingt: "Lof zij U, Christus" of "U komt de lof toe, U het gezang, U alle glorie".

Juist de liturgische setting van de woorddienst maakt het gemakkelijker om de Schriften te verstaan. Louis-Marie Chauvet, de grote specialist in sacramententheologie, schrijft daarom laconiek: "De Bijbel is in de liturgische gemeenschap als een vis in het water"[23]. In de liturgische samenkomst is de Bijbel op zijn best, want daar treedt het boek in actie als Gods Woord om het mensenhart te raken. De Schrift wordt er helemaal zichzelf. Zij is immers een getuige van Gods spreken en komt zelf uit dit spreken voort. Welnu, dat gebeurt bij uitstek in de liturgie.
Gods communicatie met de mens voedt ons niet alleen in de Schriften. Eigenlijk is de hele viering een vorm van communicatie met de Heer. Niet toevallig is het gros van de liturgische taal van Bijbelse oorsprong. Daarom is het nuttig om tijdens de homilie geregeld te verwijzen naar aspecten uit de viering zelf. Dat is een vorm van mystagogie, die ons de riten, gebaren en woorden uit de viering laat ontdekken als evenzovele ontmoetingen met de Heer: niet alleen zoals vroeger in Galilea of Judea, maar vandaag in Nederland of Vlaanderen. Wat de Schriften over Jezus vertellen, gebeurt nog steeds in de viering van de liturgie. Zo omschreef paus Leo de grote (400-461) het met woorden die klassiek zouden worden: "Wat zichtbaar was in onze Verlosser, is overgegaan in de sacramenten"[24].

De predikant kan op eenvoudige manieren daarnaar verwijzen. Een paar voorbeelden. De gelovigen kunnen simpelweg herinnerd worden dat ze net zongen: 'Lof zij U, Christus', om hen gevoelig te mak-

---

vreemdheid. Het adjectief "beaat" komt uiteraard van het Latijnse 'beatus' (gelukzalig) [noot van de redactie].

23 L.-M. Chauvet, La Bible dans son site liturgique, in: J.-L. Souletie & H.-J. Gagey (red.), La Bible, parole adressée (Lectio Divina, 183), Paris, 2001, 60: "La Bible est dans l'assemblée liturgique comme un poisson dans l'eau."

24 Paus Leo de grote, Preek 74. Tweede preek over de hemelvaart van de Heer, 2: "Quod Redemptoris nostri conspicuum fuit, in sacramenta transivit." (www.frcoulter.com/leo/latin/tractatus74.html, geraadpleegd op 16 juli 2026).

en voor de Heer, die de Blijde Boodschap bracht. Zo opent de preek een klein venster op de kern van het geloof. Dit kan even goed bij mensen die minder vertrouwd zijn met het geloof, zoals bij een uitvaart. Als de predikant tijdens de homilie het heeft over Christus die ons kruis draagt en die ons doet delen in het nieuwe leven van de verrijzenis, kan hij meteen uitnodigen om nadien de hand te leggen op de pateen of het kruis met de opgestane Christus. Zo een eenvoudige rite van de uitvaartliturgie doelt immers op een dialoog tussen God en mens. Wanneer ze oprecht wordt uitgevoerd, wordt ze een acte van geloof.

3. Gods Woord beluisteren

Natuurlijk loopt het nooit van een leien dakje om Gods spreken te verstaan: noch in de liturgie, noch in de Schrift, noch in onze wereld. Daarom is een goede homilie zo kostbaar. Ze vraagt dan ook een ernstige voorbereiding. Alleen als de voorganger persoonlijk heeft geworsteld met de tekst om daarin Christus te herkennen, kan er een zelfde ontdekking plaatsvinden bij zijn broeders en zusters. Te midden van het vele werk van priesters en diakens is dit een absolute prioriteit[25].

De voorbereiding van de homilie vergt tijd en openheid om de teksten te laten spreken. Allereerst moet men de Schrifttekst lezen en herlezen, zo mogelijk in verschillende vertalingen. De Naardense Bijbel, die bijzonder dicht bij de grondtekst blijft, kan soms de ogen openen voor iets dat men steeds over het hoofd zag. Voetnoten en interne referenties in de Bijbeluitgave, maar evenzeer een degelijke Bijbelse commentaar staan ter beschikking. De preekvoorbereiding voor de zondag kan steunen op interne verwijzingen tussen evangelie, eerste lezing en antwoordpsalm en soms (in de sterke tijden) met de tweede lezing. Dat alles vergt natuurlijk dat we aandachtig lezen.

Vervolgens kan men de tekst gaan bemediteren. De kerkvaders gebruikten daarvoor een prachtig beeld. Ze spraken van 'herkauwen' en bedoelden: de woorden overwegen en verteren om er voedsel uit te halen.

Tenslotte komt de oude tekst tot leven wanneer we ermee bidden. Dat is een gebed dat de wereld niet schuwt maar de Bijbelse God ontdekt op de

25 Vgl. het Homiletisch Directorium en Gids voor grote vieringen (Liturgische Documentatie, 12), Den Bosch, 2015.

"heilige grond" (Ex. 3,5) van onze geschiedenis vandaag.
Op die drievoudige manier laat de predikant zich eerst zélf door het Woord aanspreken. Voor Augustinus (354-430) was het een absolute vereiste: "De man van de homilie moet eerst een man zijn van gebed"[26]. Ieder klerikalisme is hier uit den boze. Zelfs al gold het de bisschop of de paus, elke predikant moet zich beschouwen als leerling en "dienstknecht van het Woord" (Lc. 1,2). Augustinus, die nochtans de hele Schrifttekst uit het hoofd kende, bekende nederig: "Ik ben een dienaar van het Woord, niet dat van mij maar dat van God onze Heer natuurlijk. Wie Hem dient deelt in zijn heerlijkheid, wie Hem negeert wordt gestraft"[27].

Voor een goede homilie, waarin God het hart van de mensen kan raken, moet de homileet zelf geraakt worden. Zolang dat niet gebeurd is, kan hij beter wachten met preken. Het grote gebod van de Schrift luidt niet voor niets: "Hoor, Israël" (Deut. 6,4). Dit Bijbels gebod vraagt van Gods volk de nodige aandacht en fijngevoeligheid om God op het spoor te komen. Dit geldt voor elke gelovige en voor de hele eucharistische gemeenschap, maar in het bijzonder voor de predikant, want: "wie alleen met de mond het woord van God verkondigt en met zijn hart niet luistert, is zinloos bezig"[28].

Niemand kan dat luisteren in de plaats van de predikant verrichten. Paus Leo XIV pleit ervoor dat predikanten zouden weerstaan aan "de verleiding om de preken voor te bereiden met artificiële intelligentie". Aan de priesters van zijn bisdom in Rome zei hij onlangs: "Een echte preek maken, is je geloof delen en AI zal nooit het geloof kunnen delen! De mensen willen jouw geloof zien, hoe jij Jezus Christus en zijn evangelie kent en liefheeft. Dat moeten we voortdurend blijven cultiveren"[29].

---

26 Augustinus, De doctrina Christiana 4,15,32: "Sit orator antequam dictor." "Laat hij de bede voor de rede stellen", in: Idem, Wat betekent de bijbel? Christelijke scholing in tekstbegrip en presentatie (Ambo Klassiek). Ingeleid, vertaald en toegelicht door J. Den Boeft en I. Sluiter, Amsterdam – Leuven, 169.

27 Augustinus, Preek 114,1, in: Idem, Als korrels tussen kaf. Preken over teksten uit het Marcus- en het Lucasevangelie. Vertaald, ingeleid en van aantekeningen voorzien door J. Gehlen - Springorum, V. Hunink, H. Van Reisen en A. Six - Wienen, Eindhoven, 2007, 260.

28 Augustinus, Preek 179,1, in: Idem, Geloof is het begin. Preken over teksten uit brieven van het Nieuwe Testament, Ingeleid, vertaald en van aantekeningen voorzien door J. Gehlen - Springorum, V. Hunink, H. Van Reisen en A. Six - Wienen, Eindhoven, 2013, 216.

29 Paus Leo XIV, Ontmoeting met de priesters van het bisdom Rome, 19-2-2026 (www.vatican.va/content/leo-xiv/it/speeches/2026/february/documents/20260219-clero-romano.html, geraadpleegd op 16

Om Jezus en zijn evangelie te kennen, is er duidelijk tijd nodig. En net als bij onze vriendenrelaties, leren we onze Heer het best kennen in een ontspannen sfeer. Dat geldt ook bij de preekvoorbereiding. Gebed kun je niet forceren, zelfs niet als je komende preek ervan afhangt of als je tijd kort geworden is. Het haastig gebed voor de preek is gedoemd om onvruchtbaar te blijven, omdat het geen echt gebed is, waarin God tot je hart kan spreken. In een brief aan de priesters schrijft Enzo Bianchi, de stichter van de monastieke gemeenschap in het Italiaanse Bose, het volgende:

"Een veelheid aan taken en diensten slorpen de priester op. Hij loopt het risico niet de nodige tijd aan het gebed te besteden en het niet te beleven als de bron van zijn gevoelsleven en zijn inzet. Integendeel, hij kan vaak in de verleiding komen het gebed op een functionele manier te 'gebruiken'. Dan verandert de priester het gebed in een handeling die onmiddellijk haar nut moet bewijzen voor zijn werk. Zo mediteert de priester met het oog op een homilie of op een conferentie. Of hij zoekt in de Schrift of in de kerkvaders kennis om zijn eigen intellectuele bagage te laten toenemen die hij dan op een volgende ontmoeting kan doorgeven. Of hij bidt terwijl hij over zijn pastorale plannen nadenkt, zonder ze voor God te brengen en te onderscheiden vanuit het luisteren naar de Heer…
Het is waar: vandaag bidden priesters weinig. Maar vanuit de vele malen dat ik priesters mag beluisteren, meen ik te mogen zeggen dat ze vooral slecht bidden. Het statuut van het christelijk gebed erkennen en beleven ze niet. Dat statuut eist van wie bidt – voordat hij tot God spreekt, voordat hij aan God denkt, voordat hij rond God en zijn mysterie reflecties ontwikkelt – dat hij leert luisteren. Het is het luisteren dat de wezenlijke en fundamentele vorm van het christelijk gebed uitmaakt. Dat geldt vooral voor de priester. Wat hij kan verkondigen en getuigen, hangt af van wat hij hoort. Hij die geroepen is tot voorzitter van de gemeenschap van de Heer, moet God vooral 'een hart dat luistert' vragen (1Kon. 3,9), een lev shomea"[30].

Enkel wie ontspannen luistert, kan tot communio met de Heer geraken. Enkel zo een predikant kan zijn zusters en broeders laten communiceren met Hem. De Woordcommunie is voor de gelovigen én voor

juli 2026).

30 E. Bianchi, Aan de priesters. Uit het Italiaans vertaald door CCV in het bisdom Gent, Antwerpen, 2010, 30-32.

de predikant immers totaal gratuit. Ook daarin lijkt ze trouwens op de Broodcommunie, zoals Augustinus zei: "Als ik u de heilige Schrift verklaar, breek ik als het ware het brood voor u. Wat ik u opdien is niet van mijzelf. Ik eet wat u eet, ik leef waarvan u leeft. Wij hebben een gemeenschappelijke voorraadkamer in de hemel: daar komt namelijk het Woord van God vandaan"[31].

4. Naar het hart van de Blijde Boodschap

Uit het voorgaande blijkt: de homilie is liturgie, omdat ze het volk laat delen in de schat van Gods Woord. Laten we daarbij echter niet vergeten hoe eenvoudig de kern is van het evangelie en van de hele Schrift. Temidden de grote diversiteit in de Bijbelse boeken loopt er wel degelijk een zelfde rode draad. Centraal staat Gods verbond, want God is op zoek naar de mens. Hij wil het leven met zijn schepsel delen. Bij Abraham en zijn geslacht vond Hij een open oor voor zijn spreken. Met de kinderen van Abraham heeft de Heer een verbond gesloten, niet omdat ze zo machtig en groot waren, want ze vormden het kleinste van alle volkeren. Maar ze werden geroepen als een voorbeeld voor de anderen, als een "banier voor de volkeren" (Jes. 11,10).

In de vele meanders van Israëls geschiedenis klinkt na alle menselijke ontrouw steeds weer de oproep van de profeten om terug te keren naar Gods verbond. En de voltooiing van Gods verbond hebben de leerlingen in Jezus van Nazaret ervaren. In Hem is God uit liefde voor ons een mens geworden. Jezus heeft het kruis van anderen op zich genomen en zijn leven gegeven, in het vertrouwen dat Gods liefde sterker zou zijn dan de dood. Voor de leerlingen is dat gebleken bij de verschijningen: daar heeft de Opgestane Heer hun verraad vergeven en hen zijn liefde toegezegd. Ziedaar de eenvoudige kern van het Bijbelse geloof, dat in elke homilie op een of andere manier mag weerklinken. Paus Franciscus verwoordde die kern heel aansprekend in zijn verklaring over 'De vreugde van het evangelie': "Jezus Christus houdt van jou. Hij heeft zijn leven gegeven om je te redden en Hij leeft iedere dag naast je om je weg

31 Augustinus, Preek 95,1, in: Idem, Als korrels tussen kaf. Preken over teksten uit het Marcus- en Lucasevangelie, 46.

te verhelderen, je te versterken en te bevrijden”[32].

Elke homilie zou moeten klinken als een “synthese van de evangelische boodschap”[33] die eeuw na eeuw wordt doorgegeven “in trouw aan het leergezag”[34]. Liefst “kort en krachtig,”[35] “eenvoudig, helder, direct en aangepast”[36]. Vooral door de vreugde van Pasen – het hart van de Blijde Boodschap – getekend en vol hoop. Franciscus van Sales, de bisschop van Genève (1567-1622), beschreef dit prachtig en zijn advies vormt het beste besluit van onze gedachtegang.

“Hoe moet je het zeggen bij de homilie? Hou je ver van geleerde uiteenzettingen en langdradige periodes van pedante sprekers. Mijd hun gebaren, grimassen en bewegingen. Dit alles is een pest voor het preken. Wat moet je dan doen? In één woord: je moet spreken vanuit je geraakt zijn en vanuit Gods liefde. Eenvoudig, helder en met vertrouwen. Gepassioneerd door de leer die je verkondigt en door de mensen tot wie je spreekt. Het meest kunstzinnige is dat er niets kunstzinnigs aan is. Onze woorden moeten vurig zijn: niet door ongepaste kreten of gebaren, maar door inwendige bewogenheid. Ze moeten meer voortkomen uit ons hart dan uit onze mond. Je kunt het woord nemen, maar in feite spreekt het hart tot het hart, terwijl de tong alleen tot oren spreekt”[37].

Mgr. Lode Aerts (1959) behaalde het doctoraat in de Bijbelse theologie aan de Gregoriaanse universiteit te Rome, is bisschop in Brugge en referent voor liturgie en catechese.

32 Paus Franciscus, De vreugde van het Evangelie, nr. 164.

33 Op.cit., nr. 143.

34 Paus Paulus VI, Evangelii nuntiandi, nr. 43: “faithful to the magisterium” (www.vatican.va/content/paul-vi/en/apost_exhortations/documents/hf_p-vi_exh_19751208_evangelii-nuntiandi.html, geraadpleegd op 16 juli 2026).

35 Paus Franciscus, De vreugde van het Evangelie, nr. 156.

36 Paus Paulus VI, Evangelii nuntiandi, nr. 43: “simple, clear, direct, well-adapted”.

37 François de Sales, Lettre à Mgr Frémyot, archevêque de Bourges, 5 octobre 1604, 5: “Comme donc faut-il dire en la prédication? Il se faut garder des quanquam et longues périodes des pédans, de leurs gestes, de leurs mines et de leurs mouvemens: tout cela est la peste de la prédication.
Mais pour l’avoir, que faut-il faire ? En un mot, il faut parler affectionnément et dévotement, simplement et candidement, et avec confiance; être bien épris de la doctrine qu’on enseigne, et de ce que l’on persuade. Le souverain artifice est de n’avoir point d’artifice. Il faut que nos paroles soient enflammées, non par des cris et actions démesurés, mais par l’affection intérieure; il faut qu’elles sortent du cœur, plus que de la bouche. On a beau dire; mais le cœur parle au cœur, et la langue ne parle qu’aux oreilles.” (www.ghirardotti.fr/2024/11/21/Traité-de-prédication-Saint-François-de-Sales, geraadpleegd op 16 juli 2026).